

УДК 349.2

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.37>**Лариса Шумна,**

докт. юрид. наук, доцент,

завідувач кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права

Академії Державної пенітенціарної служби

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ (УВ'ЯЗНЕНИХ) ЗА ПЕНІТЕНЦІАРНОЮ РЕФОРМОЮ 2015–2019 Р.Р.

У статті розглянуто суть, особливості та значення пенітенціарної реформи, що впроваджується Міністерством юстиції України, зокрема в аспекті її впливу на трудові права засуджених (ув'язнених) у місцях позбавлення волі. Особливу увагу приділено дослідженню зв'язку між недотриманням трудових прав засуджених (ув'язнених) у місцях позбавлення волі та рівнем рецидивної злочинності. Надано детальний аналіз звітів національних та європейських інституцій щодо умов праці в'язнів в Україні. Зокрема, висвітлено приклади порушення права на працю засуджених та негативний вплив ситуації, що склалась, на ресоціалізацію в'язнів. Наведено актуальну статистичну інформацію щодо показників рецидивної злочинності в Україні. Автором досліджено окремі норми низки національних нормативно-правових актів, що регулюють працю засуджених, та надано пропозиції для їх оптимізації. Наголошено на необхідності розробки комплексної державної цільової програми щодо вироблення механізму покращення дотримання трудових прав засуджених (ув'язнених). Стаття містить актуальну інформацію щодо ситуації в установах виконання покарань на підставі звітів моніторингових візитів міжнародних організацій, державних органів та громадськості. Зроблено висновок, що неналежне дотримання трудових прав засуджених (ув'язнених) є однією із основних причинно-проблем на заваді виправлення та ресоціалізації в'язнів, а також відповідності пенітенціарних установ їх основному призначенню. Зазначено, що за сучасних умов реформування пенітенціарної системи України червоною ниткою проходить необхідність концептуального перегляду праці як засобу виправлення та ресоціалізації, узгодження правового регулювання праці засуджених до позбавлення волі як з конституційними положеннями, так і з європейськими стандартами в цій галузі. Автор вважає нагальною потребою проведення цільових моніторингових візитів до установ пенітенціарної системи для збору, аналізу та усунення випадків порушення прав засуджених (ув'язнених) у сфері праці з метою відпрацювання механізму покращення дотримання трудових прав засуджених (ув'язнених) у місцях позбавлення волі. Також на даному етапі дуже актуальним є проведення тематичних тренінгів з моніторами НПМ щодо поглибленого відпрацювання нормативних актів з питань праці засуджених (ув'язнених).

Ключові слова: право на працю, права засуджених на працю, трудові відносини засуджених, установи виконання покарань, національний превентивний механізм.

Постановка проблеми. Розпочата Міністерством юстиції України пенітенціарна реформа без кримінологічно обґрунтованої концепції, заснованої на певній пенологічній теорії, та з конкретно визначеними пріоритетами за своє п'ятиріччя на реформувань потребує належної оцінки. Реформатори сподівалися на успіх змін, пов'язаний зі змінами структури державного управління пенітенціарною системою та завленими численними популістськими фантазмами («рабовласницька праця», «гулагівські методи роботи» тощо). Але радикальна зміна управлінської структури та відповідних назв не змінила фактичного стилю державного

управління пенітенціарною системою. Відбулася ліквідація ДПтСУ у 2016 році з передачею її функцій безпосередньо до центрального апарату Міністерства юстиції України вже 13.09.2017 р., проте під іншою назвою. Урядом було відновлено в ДКВС України, чим фактично була ДПтСУ до заявленого реформування.

Варто виокремити праці останніх років вітчизняних науковців щодо критичної оцінки результативності задекларованих новацій. Цими працями є такі: «Криза пенітенціарної реформи в Україні: причини та шляхи їх вирішення» (2016 р.) [1], «Об'єктивні прояви пенітенціарної коруп-

ції» (2017 р.) [2], «Криза в пенітенціарній системі України: спроба системного аналізу» (2018 р.) [3], «Маленькі» проблеми масштабної реформи кримінально-виконавчої системи» (2018 р.) [4], «Пенітенціарна політика в Україні (2015–2019): результати, виклики та порядок денний нової реформи» (2019 р.) [5] та інші.

Метою дослідження є аналіз ефективності та результативності пенітенціарної реформи зразка 2015–2019 років, задекларованої як реформи, яка ставила на меті знести стару радянську виправно-трудова систему та замінити її на відкриту для суспільства пенітенціарну систему, побудовану за світовими та європейськими стандартами в контексті дотримання трудових прав засуджених (ув'язнених) у місцях позбавлення волі. Необхідно з'ясувати, чи є зв'язок між недотриманням трудових прав засуджених (ув'язнених) у місцях позбавлення волі та рецидивною злочинністю за період пенітенціарних реформуваль 2015–2019 рр.

Виклад основного матеріалу. Одними із перших реформаторських кроків було внесення принципових новацій щодо визнання права на працю засуджених (ув'язнених) у місцях позбавлення волі. Зокрема, у прийнятому у 2014 р. Законі України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» визначилося, що праця засуджених регламентується КЗпП України. Це було спрямовано більше на захист їх права на працю й на створення механізму реалізації останнього. Особливо ці зміни стали суттєвими та кардинальними із новаціями кримінально-виконавчого законодавства у 2016 році, тобто з визнанням права засуджених на працю, а не обов'язку, що відповідало не лише статті 43 Конституції України, а також і міжнародним та європейським нормативно-правовим актам. У 2018 Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання» № 2475-VIII від 03.07.2018 р. було доповнено принциповими новаціями Кримінально-виконавчий кодекс України, зокрема з питань праці засуджених, а саме:

1) щодо добровільної праці: засуджені до позбавлення волі мають право працювати. Праця здійснюється на добровільній основі на підставі договору цивільно-правового характеру або трудового договору, який укладається між засудженим та фізичною

особою-підприємцем або юридичною особою, для яких засуджені здійснюють виконання робіт чи надання послуг (нова редакція частини першої статті 118);

2) щодо обов'язкової праці: засуджені до позбавлення волі, які мають заборгованість за виконавчими документами, зобов'язані працювати в місцях і на роботах, які визначаються адміністрацією колонії, до погашення такої заборгованості (нова редакція частини другої статті 118). Отже, праця засуджених до позбавлення волі на сьогодні – це і право, і обов'язок одночасно.

Але слід визнати, що, незважаючи на новації кримінально-виконавчого законодавства щодо закріплення права засуджених на працю, низка статей і досі передбачає використання праці засуджених як покарання (ст. 68, 82, 132, 145 КВК). Практично без змін залишився підхід законодавця до окреслення сфери дії законодавства про працю на регламентування праці засуджених до позбавлення волі. У п. 6 ст. 13 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» закріплено, що *трудові відносини засуджених регулюються законодавством про працю з урахуванням вимог кримінально-виконавчого законодавства*.

Подвійний характер праці засуджених зумовлює необхідність проведення комплексного наукового аналізу розмаїття нормативних актів різних галузей права, зокрема трудового, соціального, податкового, щодо визначення правової сутності та правових наслідків залучення засуджених до праці.

Але спочатку варто з'ясувати, як саме діють на практиці нововведення та який реальний стан дотримання трудових прав засуджених (ув'язнених) у місцях позбавлення волі, на підставі моніторингових візитів міжнародних організацій, державних органів та громадськості. У статті «ЖАХЛИВО І ПРИНИЗЛИВО» – РАДА ЄВРОПИ ПРО В'ЯЗНИЦІ УКРАЇНИ» (2018 р.) ідеться: «Комітет Ради Європи закликає українську владу невідкладно вжити заходів, щоби подолати жахливу ситуацію у в'язницях». Про це йдеться й у звіті Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. Документ підготовлено за підсумками візиту місії комітету, який відбувся у грудні 2017 року. Зазначається, що більшість відвіданих установ позбавлення волі вразили поганими, а часом навіть жахливими умовами. На думку місії, це може бути результатом дуже малої кількості працівників в'язниць. У документі зазначається: «*Умови праці в'язнів не від-*

повідомляють вимогам законодавства, міжнародним стандартам і за більшістю показників можуть розцінюватися як нелюдське поводження з людьми» [6].

На сайті Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за результатами моніторингових візитів національного превентивного механізму (далі – НПМ) постійно зауважується про неналежне дотримання прав на гідну працю, зокрема засуджених (ув'язнених): *«Ситуація з дотриманням прав на гідну працю потребує законодавчих змін» (07.10.2018 р.) [7]; «В ДУ «Ігреський виправний центр № 133» грубо порушуються трудові права в'язнів» (27.07.2018 р.) [8]; «Жахливі умови праці та відсутність належного медичного забезпечення: візит у Чернігівську колонію № 44» (19.02.2019 р.) [9]; «Умови праці засуджених у Білоцерківській виправній колонії № 35 на Київщині не відповідають встановленим вимогам» (22.04.2019 р.) [10]; «У жіночій колонії на Чернігівщині засуджених утримують у жахливих умовах» (23.07.2019 р.) [11].*

Виявлені порушення норм Європейських пенітенціарних правил, зокрема у сфері трудової діяльності засуджених (ув'язнених), фіксуються моніторами національного превентивного механізму. Публічним результатом цієї роботи стає пресреліз на сайті Омбудсмана, де вказуються основні висновки відвідування, а також в разі виявлення проблеми та порушення прав людини. Але не про кожне з відвідувань публікується пресреліз. Відкрито надаються дані про відвідування менше 3% місць несвободи в країні. Так, наприклад, якщо в 2017 р. Офіс Омбудсмана заявив про те, що зробив 232 візити до місць несвободи, на сайті було опубліковано всього 138 пресрелізів, тобто 59% від заявлених відвідувань. Така ж ситуація спостерігалася і в 2018 році, адже за результатами здійсненого на вересень 171 візиту на сайті було опубліковано 109 пресрелізів (64%). Таким чином, лише частина діяльності НПМ стає надбанням громадськості [12]. Узагальнення виявлених фактів порушення прав засуджених (ув'язнених) оприлюднюється у Щорічних доповідях Уповноваженого з прав людини. Зокрема, проблемою є однотипність порушень трудових прав засуджених (ув'язнених) з року в рік, а при повторних візитах в установи виконання покарань виявляються факти невиконання зауважень та неврахування рекомендацій попередніх візитів, проте адміністрація таких установ не несе ніякої відповідальності.

Підтвердженням того, що право засуджених до позбавлення волі на працю є тим правом, що *найчастіше* порушується або викривлено реалізується на практиці, є пілотне дослідження, проведене у 2017 році, яке полягало у зрізі окремих сфер в'язничного життя. Вперше систематизовано розуміння того, якою в'язницею сприймають самі засуджені, та виявлено низку проблем, що стають на заваді виправленню та ресоціалізації в'язнів, а також відповідності пенітенціарних установ їх основному призначенню [13].

Отже, неналежне дотримання трудових прав засуджених (ув'язнених) є однією із основних причино-проблем на заваді виправлення та ресоціалізації в'язнів, а також відповідності пенітенціарних установ їх основному призначенню.

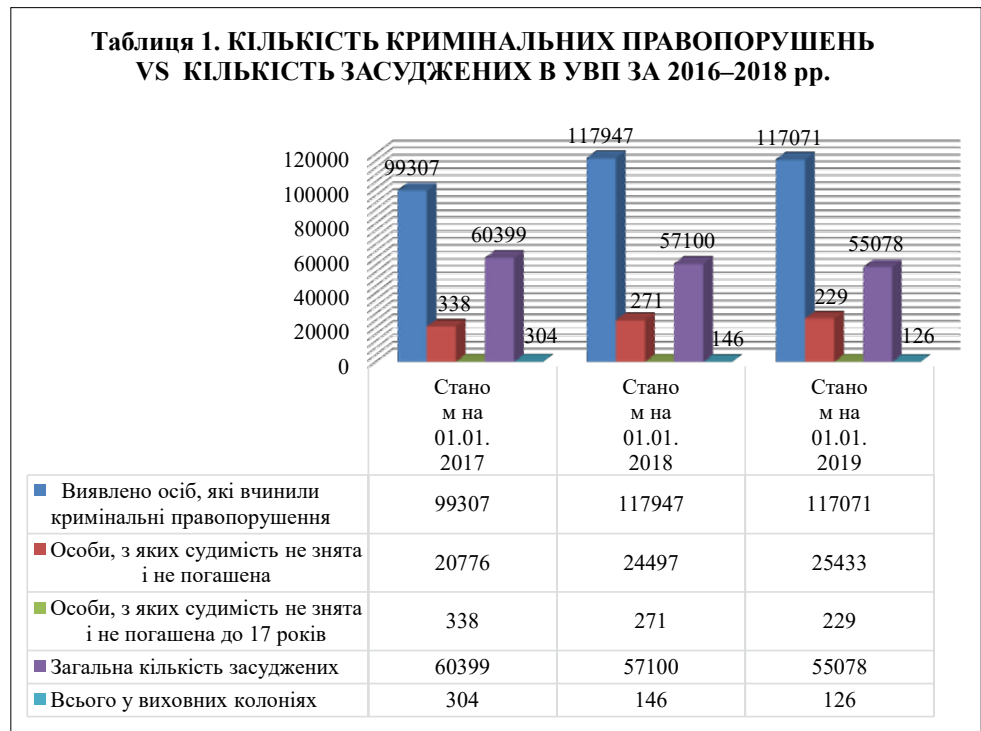
Яскравим свідченням неефективності виправного впливу на злочинців та взагалі усієї кримінально-виконавчої системи, а також того, що правові категорії «виправлення» та «ресоціалізація» втрачають авторитет та сприймаються як декларативні положення й теоретичні ідеали, є такі статистичні дані.

Кримінологічний аналіз кількісно-якісних показників рецидивної злочинності в Україні за період з 2016 р. до серпня 2019 р. включно дозволив зробити висновки про відсутність позитивних змін у динаміці її розвитку. За роки реформування пенітенціарної системи в Україні з 2016 року питома вага рецидивістів у структурі всієї злочинності зросла з 20,9% у 2016 р. та 20,8% у 2017 р. до 21,7% у 2018 р. За 8 місяців 2019 р. питома вага таких осіб вже сягнула **22,1%**, тобто можна констатувати збереження негативної тенденції [14].

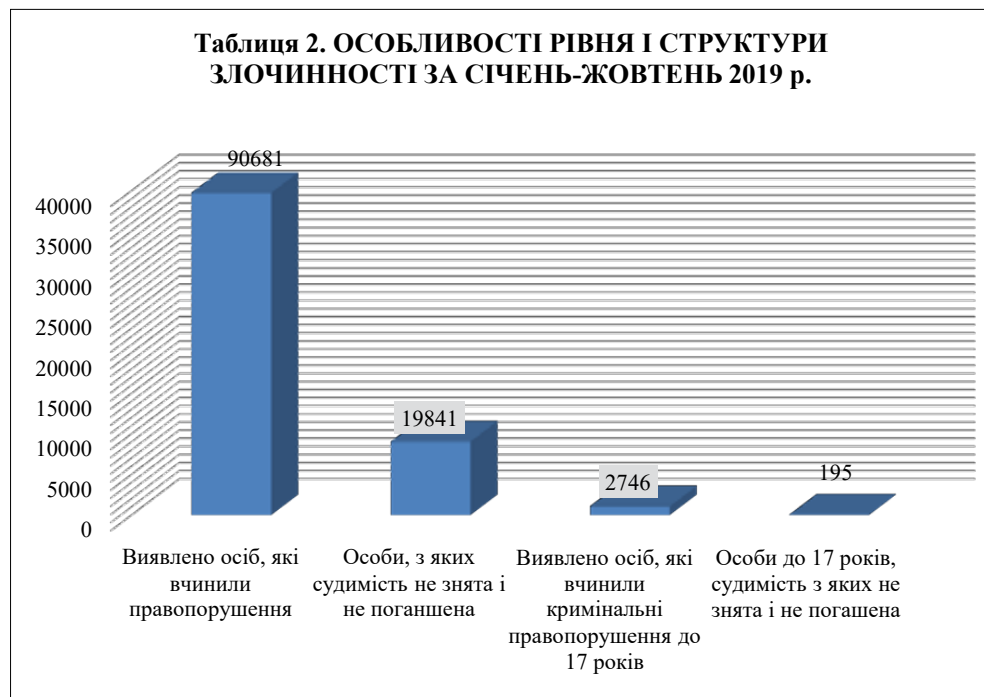
Аналіз сучасної соціально-політичної, економічної та криміногенної обстановки у країні дає підстави спрогнозувати, що у найближчі декілька років динаміка рецидивізму не зміниться у бік суттєвого зменшення як рецидивних злочинів, так і осіб, що їх вчиняють. Це вимагає вдосконалення системи запобіжних заходів та втілення у життя комплексу заходів, з тому числі і пенітенціарної реформи, з метою мінімізації загроз рецидивної злочинності (див. таблиці 1, 2).

Слід зазначити, що веденням кримінальної статистики займається Генеральна прокуратура України (далі – ГПУ) з 2013 року. Лише з 2016 року ГПУ окремо надається статистична інформація «Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення», що включає перелік осіб, що мають незняту та непогашену судимість.

Таблиця 1. КІЛЬКІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ VS КІЛЬКІСТЬ ЗАСУДЖЕНИХ В УВП ЗА 2016–2018 рр.

Таблиця 2. ОСОБЛИВОСТІ РІВНЯ І СТРУКТУРИ ЗЛОЧИННОСТІ ЗА СІЧЕНЬ-ЖОВТЕНЬ 2019 р.

Кримінально-виконавче законодавство України залишає багатий простір для зловживань з боку адміністрації кримінально-

виконавчих установ щодо прав засуджених на працю та на достойний рівень її оплати. Практика виконання покарань підтверджує

цю тезу. У колоніях фіксуються непоодинокі випадки незаконного маніпулювання працею засуджених. Зокрема, прикриваючись декларативними заявами про те, що праця визнається засобом виправлення і ресоціалізації, а головна її мета – виховний вплив на засуджених, посилюючись на безумовне дотримання міжнародних рекомендацій у цій сфері, персонал органів і установ виконання покарань надає перевагу працевикористанню засуджених перед їх трудовим вихованням. Прикладами можуть бути випадки, коли документально оформлення праці засуджених не відповідає реальним обставинам [13].

Правозахисники, провівши дослідження практичного застосування статті 391 КК України, дійшли висновку, що ця норма застосовується адміністрацією виправних закладів як інструмент тиску і маніпулювання засудженими, вимагання певних дій або матеріального збагачення. Є низка прикладів кримінальної розправи з боку персоналу виправних закладів з додатковим покаранням до 3 років позбавлення волі за принципову позицію засуджених у захисті своїх прав і законних інтересів. Відбуваються переслідування за скарги засуджених в компетентні органи на дії (бездіяльність) персоналу виправних установ. За 8 років 800 засудженим додали 1–3 роки тюрми за відмову від робіт без оплати праці та інші дисциплінарні проступки. 19 жовтня 2018 року за ініціативи експертів Реанімаційного пакету реформ і Харківської правозахисної групи в Парламенті був зареєстрований проєкт закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо вилучення статті 391 Кримінального кодексу України)» № 9228 [15].

За сучасних умов реформування пенітенціарної системи України у цій галузі червоною ниткою проходить необхідність концептуального перегляду праці як засобу виправлення та ресоціалізації, узгодження правового регулювання праці засуджених до позбавлення волі як з конституційними положеннями, так і з європейськими стандартами.

Кримінально-виконавчий кодекс України містить низку новацій щодо праці засуджених, в яких є деякі суперечності та непослідовність. Зокрема, на працівників із числа засуджених (ув'язнених), які працюють з належним оформленням трудових відносин, соціальні пільги і гарантії не поширюються (не оплачуються періоди тимчасової втрати працездатності (лікарняні), не надаються щорічні відпустки та відпустки за шкідливі умови праці, робочі місця неналежно облаштовані задля безпечності

і нешкідливості умов праці, вони не можуть скористатися допомогою для безробітних, не можуть займатися індивідуально-підприємницькою діяльністю тощо).

Недосконалість національного законодавства суперечить Європейським пенітенціарним правилам, в яких зазначено таке: п. 26.1.) працю в місцях ув'язнення варто розглядати як позитивний елемент внутрішнього режиму та ніколи не застосовувати як покарання; п. 26.7) організація та методи роботи у виправних установах повинні максимально відповідати організації та методам аналогічної роботи в суспільстві, щоб підготувати ув'язнених до умов нормального професійного життя; п. 26.13) заходи з охорони здоров'я ув'язнених та техніки безпеки їхньої праці мусять бути не менш суворими, ніж заходи, які застосовуються щодо робітників на волі; п. 26.17) працюючі ув'язнені повинні включатися до національної системи соціального забезпечення, існує необхідність у передбаченні коштів для виплати ув'язненим компенсації у випадку отримання виробничої травми, включаючи професійні захворювання, на умовах не менш сприятливих, ніж умови, передбачені законом для робітників на волі; наскільки це можливо, працюючі ув'язнені повинні включатися до національної системи соціального забезпечення [16].

Особливо нагальною потребою є необхідність детальніше зупинитися на п. 26.14 Європейських пенітенціарних правил щодо виплати ув'язненим компенсації у випадку отримання виробничої травми. Оскільки з 01.07.2019 р. Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві, затверджений постановою КМУ від 30.11.2011 р. № 1232 втратив чинність, то було затверджено новий Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві (Постанова КМУ від 17.04.2019 р. № 337).

У п. 4 ч. 3 попередньої Постанови Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1232 «Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві» було зазначено, що дія цього Порядку не поширюється на осіб, що утримуються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.

Новим документом удосконалена процедура проведення розслідувань та ведення обліку нещасних випадків і професійних захворювань, що сталися з працівниками на підприємствах незалежно від форми

власності. Також поширене розслідування нещасних випадків і професійних захворювань і на осіб, які утримуються в установах відбування покарань та слідчих ізоляторах.

Такі законодавчі зміни сприятимуть в разі виробничого травматизму або професійного захворювання отриманню засудженими із числа працівників (у разі смертельних випадків членами родини, які були на утриманні) страхових виплат та наданню страхових послуг за рахунок Фонду соціального страхування, що буде відповідати Європейським пенітенціарним правилам.

Але за час дії нової постанови з квітня 2019 року до вересня 2019 року, на жаль, тривали ганебні випадки приховування нещасних випадків на виробництві. Зокрема, у Чернігівській виправній колонії № 44 у липні 2019 року під час перевірки виявлено випадок укриття від обліку факту отримання засудженою виробничої травми [11]. Варто зазначити, що немає жодного прикладу розслідування нещасного випадку на виробництві належним чином за новими правилами та виплати відповідних страхових виплат.

Тому ситуація із виробничим травматизмом залишається складною, бо, як показує практика, без втручання контролюючих органів довести засудженому (ув'язненому), що травма була отримана під час виконання трудових обов'язків, неможливо. У разі загибелі засудженого з причини трудового каліцтва або професійного захворювання члени сім'ї, які перебували на його утриманні, не можуть отримати страхові виплати за померлого годувальника.

Висновки

Отже, автором підтримується думка щодо врегулювання особливостей праці засуджених до позбавлення волі безпосередньо в КЗпП України (Трудовому кодексі України), позаяк трудові відносини з такими засудженими поступово переміщуються зі сфери публічно-правової у приватно-правову. А з поглядом на перспективу варто процитувати наукову працю *«Якою має бути правова ідеологія Трудового кодексу України XXI століття?»* відомого вченого у галузі трудового права професора О.І. Процевського, який зазначив: *«Трудовий кодекс України як основний нормативно-правовий акт, що покликаний регулювати суспільні відносини у сфері праці, природно має відповідати загальнолюдським цінностям*. Зміст правових норм, що мають регулювати процес застосування людиною своєї здатності до праці як однієї із її істотних якостей в інтересах всього суспільства, об'єктивно мусить віддзеркалювати ідеали гуманізму, свободи,

справедливості, рівності, тобто ідеї сучасної правової ідеології держави.

Саме людина, її права і свободи та гарантії їх реалізації визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Посадові особи державних органів, а також роботодавці незалежно від того, на якій формі власності засновані їх підприємства, організації чи установи, мають усвідомлювати свою відповідальність перед людиною за власну діяльність. Праця і її результати – ось основа існування та розвитку кожної людини, суспільства і держави. Все інше є похідним» [17, с. 18–25].

Задля відпрацювання механізму покращення дотримання трудових прав засуджених (ув'язнених) у місцях позбавлення волі автор вважає, що необхідне проведення цільових моніторингових візитів до установ пенітенціарної системи для збору, аналізу та усунення випадків порушення прав засуджених (ув'язнених) у сфері праці. Потрібно провести тематичні тренінги з моніторами НПП щодо поглибленого відпрацювання нормативних актів з питань праці засуджених (ув'язнених), адже статистика відвідувань в рамках національного превентивного механізму показує, що з моменту його створення відсоток відвіданих місць несвободи залишається критично низьким і не перевищує 5% від загальної кількості. Візити НПП охоплюють незначну частку від загальної кількості місць несвободи, що не дозволяє скласти чітку картину того, що відбувається в місцях несвободи, на основі отриманих даних. Також зібрані дані навряд можна назвати достовірними і такими, що презентують картину в цілому, адже відвідування відбувається без будь-якої системи, заснованої на вибірці і відсотку похибки [12, с. 33–34].

Завершити хотілося б словами класика Ф.М. Достоєвського: «Без труда человек обращается в зверя, <...> без работы арестанты поели бы друг друга как пауки в склянке<...>»; «если бы захотели вполне раздавить, уничтожить человека, наказать его самым ужасным наказанием, то стоило бы только придать работе характер совершенной, полнейшей бесполезности и бессмысленности» [18, с. 246].

Список використаних джерел:

1. Богатирьов І.Г. Криза пенітенціарної реформи в Україні: причини та шляхи їх вирішення. *Право і суспільство*. 2016. № 4. С. 161–166. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2016_4_29.
2. Гладкий В.В. Об'єктивні прояви пенітенціарної корупції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6, Т. 2. С. 187–192.

3. Ягунов Д. Криза в пенітенціарній системі України: спроба системного аналізу. URL: <http://www.yagunov.in.ua/?p=1159>.

4. Денисова Т. «Маленькі» проблеми масштабної реформи кримінально-виконавчої системи. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2018. № 2. С. 96–104. URL: <https://visnykpaui.com/index.php/journal/article/view/190>.

5. Ягунов Д. Пенітенціарна політика в Україні (2015–2019): результати, виклики та порядок денний нової реформи. URL: <http://www.yagunov.in.ua/?p=2471>.

6. «ЖАХЛИВО І ПРИНИЗЛИВО» – РАДА ЄВРОПИ ПРО В'ЯЗНИЦІ УКРАЇНИ. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-45423867>.

7. Ситуація з дотриманням прав на гідну працю потребує законодавчих змін. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/situatsiya-z-dotrimannyam-prav-na-gidnu-pratsyu-potrebuje-zakonodavchix-zmin/>.

8. В ДУ «Ігреський виправний центр (№ 133)» грубо порушуються трудові права в'язнів. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/v-du-igreskij-vipravnij-tsentr-133-grubo-porushuyutsya-trudovi-prava-vyazniv/>.

9. Жахливі умови праці та відсутність належного медичного забезпечення: візит у Чернігівську колонію № 44. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/15219-dh-zhaxlivi-umovi-pratsi-ta-vidsutnist-nalezhnogo-medichnogo-zabezpechenn/>.

10. Умови праці засуджених у Білоцерківській виправній колонії № 35 на Київщині не відповідають встановленим вимогам. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/22419-zh-umovi-pratsi-dlya-zasudzhenix-u-bilotserkivskij-vipravnij-koloniii-35/>.

11. У жіночій колонії на Чернігівщині засуджених утримують у жахливих умовах. URL: <https://chernigiv.depo.ua/ukr/chernigov/u-zhinochiy-kolonii-na-chernigivshchini-zasudzhenikh-utrimuyut-u-zhakhlivikh-umovakh-201907231000322>.

12. Черноусов А., Кобзін Д., Щербань С., Мартиненко О. Національний превентивний механізм проти катувань та жорстокого поводження (НПМ) в Україні: оцінка діяльності. Харків: Харківський інститут соціальних досліджень, 2018. 76 с.

13. В'язниця очима в'язня. Дослідження. Київ, 2017. URL: <http://ecpl.com.ua/wp-content/uploads/2017/11/Vjaznycja-ochyma-vjaznia.pdf>.

14. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за січень 2016 – серпень 2019 року. Генеральна прокуратура України. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113898&libid=100820&c=edit&_c=fo.

15. Правозахисники вимагають скасувати «андроповську» статтю у Кримінальному кодексі. URL: <https://glavcom.ua/news>.

16. Європейські пенітенціарні правила: рекомендація Комітету Міністрів держав-учасниць від 11.01.2006 р. № R(2006)2. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032/ed20060111 (дата звернення: 03.02.2019).

17. Процевський О.І. Якою має бути правова ідеологія Трудового кодексу України XXI століття? *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Серія «Право»*. 2015. Вип. 23. С. 18–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_pravo_2015_23_4.

18. Достоевський Ф.М. Записки з Мертвого будинку. Москва, 1965. С. 246.

In the article nature, features and importance of the prison reform implemented by the Ministry of Justice of Ukraine, in particular in terms of its impact on the labor rights of prisoners are described. Particular attention is paid to investigating of dependence between non-compliance with the labor rights of prisoners and the level of recidivism. A detailed analysis of the reports of national and European institutions on the working conditions of prisoners in Ukraine is provided. In particular, examples of violations of the prisoners' right to work and the negative impact of this situation on the re-socialization of prisoners are highlighted. The relevant statistical information on recidivism rates in Ukraine is provided. The author examines some norms of a number of national normative legal acts that regulate the work of prisoners and offers suggestions for their optimization. The need to develop a comprehensive national targeted program to work out a mechanism to improve the enforcement of the labor rights of prisoners was emphasized by the author. The article provides up-to-date information on the situation in the penitentiary institutions based on the monitoring reports of international organizations, government bodies and the public. It is concluded that the inappropriate observance of the labor rights of prisoners is one of the main causes-problems in preventing the correction and re-socialization of prisoners and, therefore, the compliance of the penitentiary institutions with their main purpose. It is noted that under the current conditions of reforming the penitentiary system of Ukraine, the need for conceptual review of labor as a means of correction and re-socialization, harmonization of the legal regulation of prisoners' labor with both constitutional provisions and European standards in this field passes through the red thread. The author considers it urgent to conduct targeted monitoring visits of penitentiary institutions to collect, analyze and remedy cases of violations of prisoners in the field of labor in order to work out a mechanism to improve labor rights compliance with prisoners. Also, at this stage, it is very important to hold thematic trainings with NPM monitors on in-depth elaboration of normative acts on the work of prisoners.

Key words: right to work, rights of prisoners to work, labor relations of prisoners, penitentiary facility, national preventive mechanism.